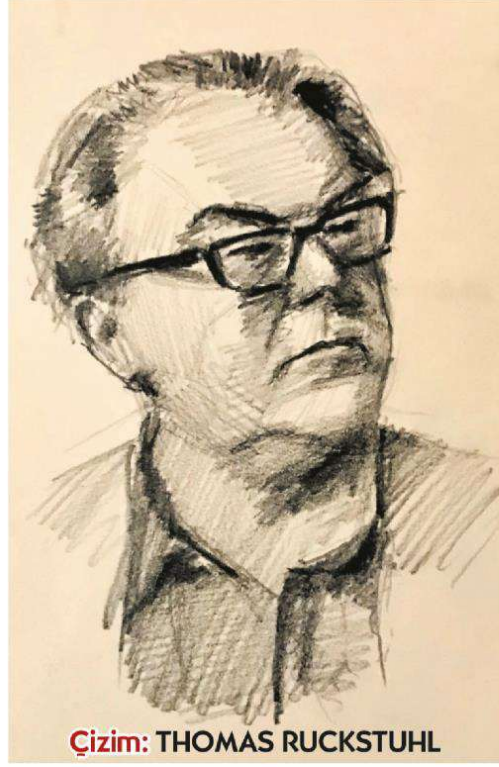

Her soru sorgulama mıdır?

Neye göre okuruz? Okuma seçimlerimiz, yönelimlerimizin belirleyicisi nedir?

Max Frisch'in "soruşturmalar"ını okurken, okumayı içeren benzer soruşturma sorularını önceden kendime sormak istedim.

Çizim: THOMAS RUCKSTUHL

OKUMA UĞRAŞI

Okuma uğraşımın neden / niçinlerini iyi kötü bilsem de bunları birer birer soruşturma sorusu olarak kendime yöneltmem okurluğum kadar neden yazdığımı da yeniden sorgulattı bana.

"Nasıl bir okursunuz?", "Niçin okursunuz?" gibisinden sorulara geçmeden önce soru sormanın yordamı üzerine de yeniden düşünmeye başladığımı söylemeliyim.

Yüzlerce söyleşi yapmış, binlerce soru sormuş biri olarak kendinize sormaya yöneldiğinizde, bunun hiç de "kolay" bir çaba olmadığını görüyorsunuz.

Nice zaman önce "Kendimle Söyleşimler" adını verdiğim kitabı kurmak için notlar almaya yönelmiştim. Amacım belirli konular, kavramlar, temalardan yola çıkarak hayat, sanat, edebiyat, vb. üzerine düşüncelerimi dile getirmektir.

Çıkış noktamda sorular vardı elbette. Ama öncelikle konu ve temaları belirlemeye başladım. Bunların ortaya çıkması kendi sorularını getirecekti elbette.

İlk aşamada yüze yakın tema belirlemiştim. Bunların bana göreliği neydi, ne düşünüyorum her biri üzerine... Örneğin kimlik, siyaset, tutku, aşk, mimarlık, renk-

ler, ülke, gerçeklik, ayna, ağaçlar, iklim, haz, kötülük, çürüme, vandallık, yüzleşme... Bunlar ne anlam ifade eder benim için... Her birine dair tek bir soru değil de çoklu sorularla (tıpkı Frisch gibi) soruşturma biçiminde o tema, izlek, konu üzerine neler düşündüğümü ortaya çıkaracak bir söyleşim dizemi tasarlamıştım.

YANITSIZ SORULAR DÜŞÜNDÜRÜRÜ!

Şimdilerde Frisch'in Sorular, Sorular, Sorular adı verilen "soruşturma" kitabına (*) bu bakışla göz atarken o(nun) yanitsız soruların(in) ne anlama gelebileceğini düşündüm ilkten.

Frisch'e göre okurun da bunlar üzerine kendine soracağı sorularla ne/leri, nasıl yorumlayıp düşünebileceğini göstermesi anlamlı geldi bana. Kuşkusuz o soruları okurken bir yandan da Max Frisch'in yanıtlarının neler olabileceğini düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz.

Frisch'in kitabını okurken Vüs'at O. Bener'e, Tomris Uyar'a, Leylâ Erbil'e, Necati Cumali'ya birer söyleşi kitabı için hazırladığım sorularımı hatırladım. Bir yerden başlamış olsak da tamamı yanıtlanamamıştı. Ama soruların tümüne göz attığımda okura çok şey anlatabilen soruların olduğunu gördüm.

Yanitsız sorular bazen öyledir. Daha çok düşündürür. Ama yanıt vermek isterseniz bu hem cesaret hem zaman hem de özen gerektirir.

Yanitsız sorular demişken şunu da hatırlarım: İlk ve tek kitabı yayımlandığında, Tarık Akan'a Anne, Kafamda Bit Var'dan yola çıkarak sinema yolculuğunu anlatabileceği bir söyleşi önerisinde bulunmuş, elliye yakın soru iletiştim. "Bunlar bir kitaplık sorular" deyip mesafeli durmuştu.

Benzer kapsamda sorular hazırlayıp ilettiğim Ferhan Şensoy'un (2000'lerin başıydı), Bodrum'dan arayış yanıtları gönderdiğinde "Üniversite sınavına girmiş gibi oldum" demesini de unutamam.

Yanitsız sorularım çoktur. Örneğin Şevket Pamuk, Hasan Cemal, Zülfü Livaneli... Bunlara pek çok adı da ekleyebilirim.

Kısaca şunu söyleyebilirim: Kendisine sorular sormayanın başkalarına da pek soru sorabileceğini sanmıyorum! Max Frisch, bize, biraz da bunu hatırlatıyor.

ÖNCE YAZMAK...

Yazınca görmeye başlıyorum. Ama öncesinde düşünerdığım kesin. Kalemime elime aldıysam, o ilk cümle gelip beni bulmuştur.

Çoğunlukla da o kıyıya gelmeme neden olan bir ad, bir başlık veya bir sözcükle gelen cümledir. Durmadan yazarım. Ne nereye, nasıl gidiyor diye de bakmam. Her yazının kendi durakları vardı, bir de ölçütleri. Bazen kendimce çizimler, resimlerle hatta birtakım eskizlerle onları bezerim. Defterim bir oyun bahçesine döner.

Çizmek nefes almaktır da. Derdim bir şeyi açıklamak da değildir. Ne reçeteye bir şey öneririm ne de yol gösteririm. Hissettiğimi, düşündüğümü, görüp yorumladığımı, bazen de öfke duyduğumu sözcüklerle buluştururum. O nedenle akışkan kalem seçerim yazarken.

Yazmak bir yoldur benim için. Bundandır takılıp bir yerde kalmayı, gereksiz yersiz beklemeyi sevmem yazarken. Akışkan bir yazıyı akan suya benzetirim. Evrilip bükümlenir, iner

çıkır, durulanır ama gene de o akışkanlığın kendi devinimini hiç bozmadır.

HAYATI ANLAMININ BİR YOLU

Yazmak, düşüncüyü biçimlendirmek / biçimlendirerek dışa vurma eylemidir. Düşünce olmadan yazı olmaz.

Yaşar Kemal, "Savrun'un Gözü"nü yazmak istiyordu. "Yalnızca bir nehri, suyu ve ormanı anlatmak istiyorum" demişti bir gün. Bu düşüncesini gezindirip durmuştu yıllardır. Nasıl yazacağına dair sorular sorup sorup duyuyordu kendine yıllardır. Her konuşmamızda mutlaka değinirdi buna. Evet sorular sormadan yazamaz, anlatamazsınız.

Şimdilerde Ozan Sağdıç ve Adnan Binyazar üzerine "nehir söyleşi" kitapları kurmaya yöneldiğimizde önce bu iki ayrı dünya anlatıcısına nasıl sorular sorabileceğimin seyrine çıktığımı söylemeliyim sevgili okurum.

Sonra, sormak, soruşturmak da değil midir aynı zamanda. Hayatı anlamının da bir yolu... ■

(*) Sorular, Sorular, Sorular / Max Frisch / Çev. Oğün Duman / YKY / 107 s. / 2021.

